

Díogenés ze Sinópe

Díogenés ze Sinópe (413/399 př. n. l. – 322/323 př. n. l.) byl starořecký filozof a radikální zastánce *kynismu*. Jeho názory byly i na tehdejší dobu dost svérázné a zřejmě proto o něm koluje celá řada historek, z nichž některé asi nejsou pravdivé, avšak vystihují jeho životní postoje. Kynikové totiž považovali psaní za zbytečnost a o jejich osudech a názorech se dovídáme jen zprostředkovaně.

Díogenův otec Hikesios měl přímo v centru Sinópe (dnešní Sinop v Turecku) směnárnu. Dařilo se mu celkem dobře, až se jednoho dne ukázalo, že si tak trochu vypomohl doma vyrobenými mincemi. Filozof Ebulides tvrdí, že peníze padělal sám Díogenés. Ten se během soudního procesu hájil tím, že mu to doporučil Apollón. Delfská věštitelna mu prý poskytla radu: „Vrať se domů a dej své obci nová zřízení,“ a on to pochopil tak, že začal navrhovat nové mince. Jisté je, že odsouzeni byli oba, otec i syn, první na doživotí a druhý k vyhnanství. Díogenés výnos soudu údajně poněkud prostořece okomentoval: „Jestli mě Sinópe odsoudili k vyhnanství, já je odsuzuji, aby zůstali doma!“

Když přišel do Athén, potkal Antisthena (zakladatele kynické školy) a po asi půlhodinovém rozhovoru se k němu přidal. Kynikové kladli důraz na svobodu, která je nejvyšším dobrem duše a je dosažitelná pouze prostřednictvím soběstačnosti. Člověk nemá být otrokem vlastních emocí a fyzických potřeb. Má se oprostít od strachu ze zimy, hladu a samoty, sexuální touhy i touhy po penězích a majetku.

Antisthenes byl nejprve potěšen silou svých slov, když tak rychle získal nového žáka, později se ale zalekl jeho zaujetí, když tento žák dovedl zásady kyniků až do krajnosti. Začal ho tedy odhánět, dokonce i holí. Díogenés mu odpověděl: „Udeř mě přec, ó Anthystene, ale věz, že nikdy nenajdeš dost tvrdé dřevo, které by mě mohlo odehnat!“

Díogenés své potřeby postupně skutečně omezil na minimum: měl plášť, který mu sloužil jako oblečení i lůžko, kotlík na jídlo a misku na pití. Když jednou viděl u studny chlapce dávat si čočku přímo na chleba, vyhodil kotlík, a když se chlapec pak napil z dlaní, zahodil i misku. V sexu praktikoval masturbaci, protože ji považoval za nejrychlejší. Těm, kteří mu vyčítali, že to dělá přímo na veřejném prostranství, odpovídal: „Ach, kdybych mohl i hlad utišit třením žaludku.“

Údajně bydlel ve psí boudě nebo v sudu v Metrou, chrámu matky bohů Kybely. Tvrzení o sudu ale může být smyšlené, protože stará řečtina má stejný výraz pro sud i konec vesnice. V zimě se válel ve sněhu a v létě si lehal na rozpálený písek, aby si zvykl na teplotní rozdíly. (Dnes vlastně děláme totéž!) Nevytvořil žádný ucelený filozofický systém, nesháněl ani žádné žáky. Naopak se snažil všechny filozofické systémy vyvracet a jejich tvůrce zesměšňoval. Kladl důraz na praktický život. To, co nemůžeme využít přímo v praxi, byla podle něj zbytečnost.

Zejména s Platónem se neměli příliš v oblibě. Platónskou konverzaci označoval za „ztrátu času“ a Platón ho nazval „pomateným Sókratem“. Vypráví se, že když se jednou

potkali, tak Dógenés prohlásil: „V této místnosti vidím jeden stůl a jeden pohár, ale nezdá se mi, že bych viděl *stolovitost* a *pohárovitost*.“ „A to je správné,“ odpověděl Platón, „protože tvá mysl dovede rozpoznat jen stůl a pohár, nikoli ideje.“ Diogenovi také vadilo, že Platón měl dům plný přepychových věcí, připadalo mu to zbytečné. Jednoho deštivého dne vběhl k Platónovi do ložnice a začal zablácenýma nohama šlapat po drahých kobercích a příkrývkách. Pak vyběhl ven, opět se zamazal a zase se vrátil do ložnice. Platón vše pozoroval se stoickým klidem, aniž by zasáhl. „Šlapu po Platónově nadutosti!“ křičel Dógenés. „S nemenší nadutostí,“ odpověděl Platón.

Stejně jako filozofy provokoval Dógenés i spoluobčany. Vypráví se, že za bílého dne chodil po Athénách s rozsvícenou lucernou a hlasitě volal: „Hledám člověka.“ Když potkal přítele, který šel na hostinu, volal na něj: „Vrátíš se horší!“ Jednou ho zase viděli, jak pokládá otázky soše, když se ho někdo zeptal, proč to dělá, odpověděl: „Cvičím se ve zbytečném tázání.“ Jindy, když byl pozván na symposion (hostinu) do nádherné přepychové vily, naplival majiteli do tváře, hned ho pak ale otřel svým pláštěm. Okomentoval to slovy: „V celém domě jsem nenašel nic horšího, nač bych mohl plivnout.“ O Dógenově smyslu pro humor svědčí i historka z ne příliš zdařilého tréninku lučičníků: sedl si hned vedle terče s odůvodněním, že to je jediné místo, kde se cítí bezpečný.

Známé je jeho (údajné?) setkání s Alexandrem Makedonským. Ten ho potkal, jak sedí na schodech chrámu a vyhřívá se na sluníčku. S respektem filozofa pozdravil a zeptal se ho, zda má nějaké přání. Dógenés mu odpověděl: „Ustup mi ze slunce.“

Během svého dlouhého života toho zažil Dógenés hodně. Jednou, to už byl starý, ho během plavby po širém moři u Aigíny zajal pirát Skirpalos. Odvezl ho na Krétu a nabídl k prodeji na trhu s otroky. Když se ho vyvolávač ptal, co umí, opověděl: „Velet mužům.“ Zrovna šel kolem nějaký bohatý, šperky bohatě ověšený pán, a se zájmem si ho prohlížel. Dógenés honem dodal: „Prodej mě tomuto chudákovi. Už pro to, jak je vyšňořený, se mi zdá, že nutně potřebuje pána.“ Xeniadés, tak se ten muž jmenoval, se zasmál a opravdu ho koupil. Dógenés pak zbytek života prožil v jeho rodině a staral se o výchovu dětí, které vychoval ke skromnosti a střídmosti.

Dógenés zemřel v Korintu ve věku zhruba devadesáti let. Příčina smrti není jistá, snad to byla cholera. Někdy se také uvádí, že spáchal sebevraždu tak, že zadržel dech! Údajně si přál, aby jeho tělo bylo pohozeno v příkopě a necháno na pospas šelmám. Přátelé ho však pohřbili a postavili mu náhrobek s mramorovým sloupem a psem.